

Prof. Paweł Bromski

Szanowni Państwo! Koledzy!

Zostałem zaproszony przez władze Fundacji do współtworzenia swoistego rodzaju platformy edukacyjnej, która służyć ma idei szerzenia politycznej świadomości wśród naszych kolegów i przyjaciół tworzących szerokie i ważne środowisko osób o tzw. „poglądach niepodległościowych”. Platforma ta ma prezentować wiedzę polityczną i politologiczną w postaci zarówno publicystycznej, jak i naukowej. Moją rolą w ramach tej platformy ma być wprowadzenie Państwa w najważniejsze zagadnienia historii i współczesności polityki, poprzez ukazanie głównych nurtów myślenia o państwie i społeczeństwie, pojawiających się na przestrzeni dziejów, bez poznania których nie sposób jest zrozumieć współczesnej sceny politycznej świata.

Proponuje więc Państwu cykl cotygodniowych porcji informacji o najważniejszych ideach oraz o ich autorach, których dzieła współtworzą wiedzę dzisiejszej politologii, polityki oraz filozofii polityki. Jednak dla dobra tych mini-wykładów sięgnę głównie do zasobów filozofii polityki i jej historii.

Na początek wyjaśnię różnicę między powyższymi dyscyplinami wiedzy. Otóż „filozofia polityki” niekiedy nazywana jest „teorią polityczną”, gdyż potocznie wydaje się, że „teoria polityczna” w zakresie swoich wypowiedzi z nią się pokrywa. Między teorią a filozofią istnieje jednak różnica decydująca o odrębności tych dyscyplin naukowych. W zakres „teorii politycznej” wchodzi bowiem, oprócz jej części normatywnej, także część empiryczna – relacjonująca, opisująca i wyjaśniająca sytuacje polityczne. **Natomiast „filozofia polityki” zajmuje się wyłącznie opisem politycznej rzeczywistości w aspekcie normatywnym lub oceniającym tę rzeczywistość.**

Mimo normatywnego charakteru filozofii polityki, należy jednak pamiętać, że na jej oceny mają ogromny wpływ inne dyscypliny naukowe, takie jak: filozofia analityczna, etyka, ekonomia, historia, socjologia, nauki polityczne

i prawo, które wspomagają tę dziedzinę nauki w ocenie lub analizie, cenionych w polityce, wartości.

Filozofia polityki jest dziedziną najbardziej spokrewnioną z etyką, czyli filozofią moralności lub nauką o moralności – jak kto woli.

Pokrewieństwo to wynika z faktu, że przedmiotem etyki są normy zachowania się różnych podmiotów /tworzenie i badanie tych norm/, którymi są nie tylko poszczególne osoby, ale także całe instytucje, będące zbiorem osób powiązanych w swojej działalności ze sobą relacjami prawnymi i osobistymi. Jednak filozofia polityki zajmuje się czymś więcej. Jej najważniejszym zadaniem jest identyfikacja instytucji politycznych, jakie są lub powinny być utworzone przez dany naród lub społeczeństwo, zgodnie z racją tego narodu i jego uwarunkowaniami kulturowymi. A normy etyczne dotyczące zachowania się tych instytucji w realnej rzeczywistości są tu kwestią drugorzędą.

Instytucjami politycznymi, którymi zajmuje się filozofia polityki, są instytucje związane z uprawianiem polityki w sposób bezpośredni i pośredni. Te pierwsze to np.: ordynacja wyborcza, struktura parlamentarna, sposób powoływania władzy wykonawczej, system władzy sądowniczej, etc.

Do drugiej grupy należy zaliczyć wszelkie instytucje związane ze skutkami, jakie rodzi bezpośrednia działalność polityczna, czyli te, na które mają lub mogą mieć, wpływ politycy. Są to instytucje polityczne działające w różnych dziedzinach życia społecznego, np. wszelkie instytucje prawne, kulturalne lub gospodarcze, etc. Te instytucje są także przedmiotem badań filozofii polityki.

Niezwykłą, w stosunku do innych dyscyplin naukowych, cechą filozofii politycznej jest to, że oprócz różnic metodologicznych obecne są w niej także podziały ideologiczne, wynikające z konieczności uwzględniania w jej badaniach wszelkich pryncypialnych światopoglądów, które miały lub mają, wpływ na myślenie filozoficzne oraz życie społeczeństw.

Jednak, najważniejszym pytaniem, jakie stawia filozofia polityki wobec rzeczywistości, jest pytanie „w jakim celu uprawia się politykę?”. Pytanie to na przestrzeni dziejów, już od starożytności, było przez filozofów mniej więcej tak samo formułowane. I choć odpowiedzi na to pytanie przeważnie były różne, to zagadnienie celu lub celów uprawiania polityki do dzisiaj dominuje w teoriach poszczególnych filozofów.

Cel polityki, w różnych teoriach filozoficznych był różnie formułowany. Przeważnie określany był jako „dobro wspólne”, „dobro społeczne”, „budowanie dobrego państwa”, „interes publiczny” lub wręcz jako „racja stanu” itd.

Jednak, chociaż jednym z zadań filozofii polityki, jest ukazanie, że poszczególni ludzie, a nawet całe społeczeństwa, gotowi są zgodzić się na ograniczenia wynikające ze sposobów realizacji dobra wspólnego, to do zadań filozofii polityki na pewno nie należy wskazywanie co jest lub co powinno stanowić dobro wspólne. To należy do zadań polityki i polityków oraz, jeżeli formułowane jest „całościowo” - do zadań ideologii.

Nie byłoby możliwe i sensowne uprawianie polityki, gdyby nie istniały wspólnoty osób powiązanych ze sobą w różny sposób.

Wspólnota, zdaniem uczonych uprawiających filozofię realistyczną, to zespół osób powiązanych relacjami osobowymi, zarówno realnymi jak i myślnymi.

W literaturze współczesnej wyróżnia się i definiuje, trzy główne typy wspólnot. A więc, po pierwsze, mówi się, że wspólnota to zespół osób podobnie wybierających dobro wspólne. Po drugie, że wspólnota to zespół osób, których własności transcendentalne są, dla każdej z tych osób, uzewnętrzniającym się dobrem wspólnym. Wreszcie, po trzecie, że wspólnota to zespół osób powiązanych dążeniem do realizowania swych bytowych aspiracji.

Wszystkie typy wspólnot, konstytuują cechy, które są przejawami istnienia osób. Z tego powodu, **wspólnoty nie mogą być i nie są, strukturami samodzielnymi. Zawsze są strukturami niesamodzielnymi, istniejącymi dzięki osobom powiązanim ze sobą jakimiś cechami. Dzięki osobom, które są zarazem samodzielnymi bytami.**

Jak już wiemy, jednym z czynników konstytuujących wspólnotę może być **dobro wspólne.** Znaczy to, że jakiś zespół osób jest wspólnotą, gdyż wszystkie te osoby za cel swojego działania przyjęły osiągnięcie tego samego dobra, uznanego przez nie za wspólne.

Według większości autorów należy poszukiwać dobra wspólnego sięgając do zasad trwania w relacjach między osobami. Dzięki temu pojawia się w nas rozumienie osób i rozumienie szans, jakie niesie ze sobą powiązanie się relacjami osobowymi oraz rozumienie wzajemnego usytuowania się w całym zespole relacji, w których usytuowany jest człowiek. Dobrem wspólnym jest więc na przykład mądrość jako zasada realizowania tych wszystkich możliwości człowieka.

Mądrość jako dobro wspólne, pojawia się zarówno w kontekście osób, jak i wspólnot. Odpowiadając wszystkim osobom i wspólnotom, staje się dobrem wspólnym, ze względu na które może powstać wspólnota najbardziej powszechna ze wszystkich wspólnot i najważniejsza dla człowieka - naród.

Naród jest wspólnotą złożoną z osób i wspólnot, które powiązane są przez dobro wspólne. **Nie znaczy to, że naród stanowić może grupa osób przyjmująca jakąś dowolność w wyborze swoich celów.** Naród powinien charakteryzować się jednością. Na jedność narodu, oprócz osób, składają się rodziny, grupy społeczne i zawodowe, stowarzyszenia i partie polityczne, szkoły i uniwersytety, Kościoły, itd.

Narodem, są te wspólnoty i osoby, które ponadto, zazwyczaj urodziły się i mieszkają w tym samym obszarze terytorialnym oraz związane są ze sobą osobową relacją myślną, wywołaną etosem wspólnej ojczyzny. Narodem, są także osoby powiązane ze sobą ze względu na posługiwanie się tym samym językiem i co za tym idzie, posługujące się tą samą kulturą. Osoby te wiąże ze sobą relacja wywołana w nich przez zrozumienie odrębności swojej kultury narodowej oraz historii.

„Domem narodu” jest ojczyzna. Znaczy to, że ojczyzna to jest miejsce, gdzie realizują się relacje między osobami tworzącymi naród.

Ojczyzna, jest więc zespołem relacji między osobami i ich skutków, którym zazwyczaj towarzyszą uczucia pozytywne, np. poczucie patriotyzmu, itp. Mogą to być także wyobrażenia piękna krajobrazu, języka, kultury, itd. utrwalone w usprawieniach władz człowieka i ukierunkowane na jakieś terytorium.

Ojczyzna, to prawdziwe i dobre miejsce osób oraz rodzin, gdyż to w rodzinach rodzą się osoby.

Rodzina, jest jedną z najważniejszych wspólnot. Stanowi ją zespół osób powiązanych relacjami osobowymi, wśród których są relacje małżeństwa, rodzicielstwa, odniesień dzieci do rodziców i rodziców do dzieci. Rodzina nie ogranicza się do rodziców i dzieci. Jak wiemy, do rodziny mogą należeć także rodzice rodziców, bracia i siostry rodziców, itp. Liniowe ujęcie tych związków tworzy obraz rodziny, zwany rodem.

Rodzina, ze względu na jej trwanie i na to, czym jest, jest zazwyczaj powiązaniem osób relacjami miłości. Ze względu na jej zapoczątkowanie, obejmuje oprócz relacji osobowych miłości, także relacje małżeństwa oraz rodzicielstwa. Ze względu na jej kres i zasięg, obejmuje wszystkie osoby, które są powiązane rodowymi relacjami osobowymi przez tzw. "więzy krwi".

Jak już wiemy, osoby i relacje osobowe tworzą takie wspólnoty, jak naród, rodzina, religia, itp. Wiemy też, że naród jest to zespół osób, powiązanych relacjami osobowymi, które są, przez te osoby, chronione działaniami intelektu i woli, pod wpływem mądrości. Naród, jest więc wspólnotą spajaną przez dobro wspólne, w której dominującą rolę odgrywają relacje osobowe.

A naród zorganizowany - to społeczeństwo.

Mozemy więc powiedzieć, że społeczeństwo, jest to naród, w którym chroni się relacje osobowe i dobro wspólne, przy pomocy obowiązującego prawa a realizację prawa kontroluje się przy pomocy, utworzonych w tym celu, instytucji.

Instytucje zarządzają oraz kontrolują społeczeństwo zgodnie z przyjętym przez wspólnotę prawem i zgodnie z relacją zaufania, która jest podstawą szanowania tych instytucji. Ten szacunek oraz czynności, polegające na zarządzaniu i kontrolowaniu przestrzegania wspólnotowego prawa, są podstawą instytucjonalnych autorytetów.

Spoczeństwo jest strukturą pośrednią między narodem i państwem a dominującą w społeczeństwie instytucją, wyznaczoną prawem i autorytetami, jest państwo.

Państwo, to instytucja, której zadaniem jest porządkowanie realizacji dobra wspólnego. Instytucja ta może spełniać swoje zadania w sposób właściwy, gdy działa zgodnie ze strukturą bytową osób tworzących naród.

Państwo jako instytucja, tworzy właściwe środowisko dla osób. Tworzy je także jako zespół takich relacji, które muszą być relacjami świadomymi dla ich podmiotów, jak np. wiedza, teorie naukowe, kultura, itp.

Środowisko to jest właściwe wtedy, gdy instytucjonalne struktury nie zdominują w państwie pozycji osób i narodu. Dlatego tak ważne jest, aby w szkołach i uniwersytetach, a także w innych instytucjach zajmujących się kształceniem, program kształtujący widzenie rzeczywistości przez obywateli, układany był przez uczonych pracujących w nurcie filozofii realistycznej, gdyż tylko dzięki realistycznemu rozumieniu otaczającej nas rzeczywistości możemy dokonać właściwych wyborów i odróżnień, by w pełni wykorzystać obywatelskie możliwości współrzędzenia w demokratycznym państwie.

C.D.N.